

**Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti**

Təsdiq edirəm:
Tədris məsələləri üzrə prorektor v.i.e.:
dos. Zaur Məmmədov
" 22 " may 2026-cı il

**Fənn sillabusu
(İşçi tədris proqramı)**

İxtisasın şifri və adı: 6005004-Ekologiya

Fakültə: Təbiyyat

Kafedra: Riyaziyyat və informatika

I. Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: S.f. Məntiq (Proqram Lənkəran Dövlət Universiteti Elmi Metodiki Şurasının 06.11.2023-cü il tarixli 02 sayılı iclasının qərarına əsasən təsdiq edilmişdir).

Kodu: SF-B04.1

Tədris ili: III, (2026-2027).

Semestr: V (payız)

Tədris yükü: cəmi-30 saat. Auditoriya saati-10 saat (6 saat mühazirə, 4 saat məşğələ)

Tədris forması: Qiyabi

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 3 kredit

II. Müəllim haqqında məlumat

Soyadı, adı, atasının adı, dərəcəsi: Qasımov Rəşid Ataxan oğlu, r.ü.f.d., dos.

Kafedranın ünvanı: Lənkəran şəhər, H.Z.Tağıyev küçəsi-118, LDU-nun 3 sayılı tədris korpusu, otaq № 301

Məsləhət saati: II gün 11⁰⁰-12⁰⁰

E-mail ünvanı: resid5757@mail.ru

III. Təvsiyə olunan dərsliklər və dərs vəsaitləri:

01. İ. Həsənov. IQ. Riyaziyyatla bağlı məntiq testləri. Bakı-2007, Bakı-2008.
02. İ.Ağakişiyev, M.Aranlı, M.Əliyev və b. Məntiq testləri. Bakı-2015.
03. V.Xaspoladova, S.Sadiqova, P.Musayev, E.Məmmədov. Məntiq. Bakı-2010
04. E.Lətifli. Məntiq testləri. Bakı-2019.
05. C.Cahangirov və b. Magistr test bankı. Bakı-2011.
06. O.B.Boqomolova. Məntiq məsələləri. Bakı-2007.
07. M-B Babayev, C.Qurbanov. Humanitar məntiq (Məntiqdən məsələlər). Bakı-2006.
08. Malik Aranlı. Məntiqi təfəkkür-IQ testləri. Bakı-2007.
09. Magistr jurnalları. Test tapşırığı nümunələri. Məntiq. Informatika. Riyaziyyat. Xarici dillər.

IV. Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa bir fənnin tədrisinə zərurət yoxdur.

V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi:

Məntiq həqiqətə aparan düzgün təfəkkürün formaları, qanunları və bu formalar üzərində aparılan məntiqi əməliyyatlar və qaydalar haqqında elmdir. Məntiq mücərrəd təfəkkür mərhələsində nəzəri idrakın formaları, üsulları, metodları və bu metodların əsasını təşkil edən qanunlar haqqında, həmçinin idrak vasitəsi kimi dil haqqında ümumelmi xarakter daşıyan elmdir. Düşünmə, əqli nəticə və ya əqli nəticələr zənciridir. Əqli nəticə isə hökmlər arasında əlaqə yaradaraq, zehnin bilinənlərdən bilinməyənləri əldə etməsidir. Qədim məntiqçilər məntiqə mövzusunə görə tərif verəndə deyərdilər ki, məntiq "bilinəndən bilinməyənin əldə edilməsinə vasitə olan elmdir", həm də deyərdilər ki, "Məntiq həqiqətə sövq edən təfəkkür əməliyyatlarının elmidir". Məntiqə bir də

məqsədinə görə tərif verirlər. "Məntiq ağıl xətdən qoruyan bir fənn, bir elmdir". Bu təriflərdən nəticə olaraq məntiqin həm nəzəri həm də praktiki yönümlü fənn olduğu alınır. Məntiq bir elm kimi hansı məntiqi üsullardan və hansı fikir əməliyyatlarından istifadə olunması baxımından mühakimənin təhlili ilə maraqlanır.

Klassik məntiqi nəzəriyyə xüsusi dildə izah edilir, maddi nümunələrlə mülahizə irəli sürülür. Klassik məntiqdə səhvlər üzərində nəzarət hələ qurulmayıb, miqyaslı düşüncə tam formalaşmayıb, təsvirlərin məhdudiyyət xətti işlənməmişdir. Lakin buna baxmayaraq düzgün mülahizə yürütmək mədəniyyəti məntiq elmindən əvvəl yaranmışdır. Hər bir insan tərəfindən fikir dünyasında özündən asılı olmadan və müvafiq səhvlərlə mühakimələr yürüdülmür. Buna görə də bəziləri belə hesab edir ki, şəxsi təfəkkür təbii prosesdir və analizə ehtiyac yoxdur. Hesab edilir ki, danışiq-təfəkkürün özü deməkdir. Təfəkkür isə sadəcə olaraq məntiqi ardıcılıq deyildir. İstənilən məsələnin həllində hər şey-ardıcılıq, təsadüf, intuisiya, emosiya, şəxsi təcrübə, dünyanı dərk etmə miqyası vacib ola bilər. Məntiqin əsas vəzifəsi bütün dövrlərdə eyni olmuşdur: nəticə çıxartmaq, mümkün olan hər şeyi tətbiq və analiz etmək. Bununla belə, hesab edilir ki, nəticə obyektin məzmunundan deyil, onu tədqiq metodlarından birbaşa asılıdır. Ona görə də tədqiqat metodlarını rəngarəngliyi və subyektiv baxışların çoxluğu arzuolunandır.

Məntiqin konkret sahələri bütün tarix boyu tədricən dəyişilmişdir. Tarixən məntiq fəlsəfənin bir hissəsi kimi öyrənilib. Hal-hazırda o müstəqil bir elm kimi qəbul olunur. Həmçinin riyaziyyat və informatikanın bir hissəsi kimi də öyrənilir. Hadisələr arasındakı ümumi, mühüm, zəruri xassə və münasibətlər anlayış, hökm və əqli nəticənin müxtəlif forma və sistemlərində ifadə olunur ki, bunu ancaq təfəkkürün köməkliyi ilə anlamaq mümkündür. Predmetlərin mahiyyətinin aşkar olunmasında, idraki problemlərin həllində tərif, bölgü, əqli nəticə, sübut və bu kimi intellektual əməliyyatların mühüm rolu vardır və bunların əsasında duran təfəkkür vahidlərini məntiq elmi öyrənir. Bu fənn məntiqi təfəkkürün inkişafına təkan verir, təhlilləri düzgün qurmağı, fərziyyələr irəli sürməyi və onları araşdırmağı, müstəqil qərar qəbul etməyi öyrədir.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı LDU-nun Elmi Şurasının 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmaz, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Fənn üzrə tələbələrin biliyi 100 ballıq sistemlə qiymətləndirilir. Yeni tələbənin fənn üzrə toplaya biləcəyi balın maksimum miqdarı 100-ə bərabərdir. Bu balın yarısı (50 balı) tələbənin semestr müddətində fəaliyyətinin nəticəsinə (cari qiymətləndirmə), digər yarısı isə (digər 50 balı) imtahanın nəticəsinə (aralıq qiymətləndirmə) görə verilir.

Fənn üzrə cari qiymətləndirmənin nəticəsinə görə verilən maksimum 50 bala aşağıdakılar daxildir:

- 20 bal - seminar dərslərində fəaliyyətinə görə;
- 30 bal - kollokviumların nəticələrinə görə.

Qiymətləndirmə zamanı LDU-nun Elmi Şurasının 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır.

İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir. İmtahan yazılı şəkildə aparılır və imtahan biletinə bir qayda olaraq fənn üzrə tədris olunan mövzulara aid 5 sual daxil edilir. Hər sual maksimum 10 bal olmaqla qiymətləndirilir (aşağıda qeyd olunan qiymət meyarına əsasən) ki, bu da toplamda fənn üzrə aralıq qiymətləndirmənin nəticəsinə görə verilən maksimum 50 balı təşkil edir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal-tələbə keçilmiş materialı dərinlən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir;
- 9 bal-tələbə keçilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun məzmununu tam açə bilər;

- 8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal- tələbə keçilmiş materialı yaxşı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir;
- 6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür;
- 5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir;
- 4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırma bilmir;
- 1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var;
- 0 bal- cavab yoxdur.

Tələbənin fənn üzrə aralıq qiymətləndirmə balının (imtahanda topladığı balın) miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin fənn üzrə aralıq qiymətləndirmə balı cari qiymətləndirmə balına (semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala) əlavə olunmur.

Fənn üzrə cari və aralıq qiymətləndirmənin ümumi nəticəsinə görə tələbənin biliyi yekun olaraq aşağıdakı kimi qiymətləndirilir:

Bal aralığı (göstərilən ballar daxil olmaqla)	Hərflə işarəsi	Sözlə yazılışı
91-100 bal	A	əla
81-90 bal	B	çox yaxşı
71-80 bal	C	yaxşı
61-70 bal	D	kafi
51-60 bal	E	qənaətbəxş
51-baldan aşağı	F	qeyri-kafi

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin Daxili intizam qaydalarını pozduqda onun barəsində mövcud qanunvericilik çərçivəsində müvafiq tədbir görülməkdir.

X. Təqvim planı: Mühazirə 6 saat. Məşğələ 4 saat

No	Mövzular	Müh.	tarix
1.	Şifrələr və ədədlər. Əməllər. Ədədi ardıcılıqlar	2	
	Plan:		
	1. Şifrələr. Sıralar		
	2. Ədədlər		
	3. Əməllər		
	4. Ədədi ardıcılıqlar		
	Mənbə: [1, 3, 5, 6, 7, 8-10]		
2.	Ədəd şəkil əlaqələri. Şəkil əlaqələri. Cədvəllər. Qrafiklər.	2	
	Plan:		
	1. Ədəd şəkil əlaqələri		
	2. Şəkil əlaqələri		
	3. Tərəzilər		
	4. Cədvəllər		
	5. Qrafiklər		
	Mənbə: [1, 2, 4, 5, 6, 7, 8-12]		
6.	Sahələr. Perimetrler. Məntiq məsələlərinin həlli. Sözlə bağlı (verbal) məsələlər	2	
	Plan:		
	1. Sahələr. Perimetrler		
	2. Yaş məsələləri		
	3. Təqvim və saat məsələləri		

4.	Hərəkət məsələləri		
5.	Faiz məsələləri		
6.	İş və hovuz məsələləri		
7.	Qarışığa aid məsələlər		
8.	Birləşmələr və ehtimal nəzəriyyəsinin bəzi elementləri		
9.	Sözlə bağlı (verbal) məsələlər		
Mənbə: [1, 2, 4, 5, 6, 7, 9-12]			

Seminar

Nö	Mövzular	Məşğ.	tarix
1.	Şifrələr və ədədlər. Əməllər. Ədədi ardıcılıqlar. Ədəd şəkil əlaqələri. Şəkil əlaqələri.	2	
2.	Cədvəllər. Qrafiklər. Sahələr. Perimetrler. Məntiq məsələlərinin həlli. Sözlə bağlı (verbal) məsələlər	2	

XI. Fənn üzrə tələblər: Fənnin öyrənilməsi nəticəsində tələbələr aşağıdakılardır.

Bilməlidir:

-Məntiqin mahiyyəti və funksiyalarını- məntiqin elm kimi əhəmiyyətini, predmeti və digər elmlərlə əlaqəsini;

-Məntiqi düşüncənin əsas formalarını- anlayışı, hökm və əqli nəticəni;

-Anlayışlar və onların xüsusiyyətlərini;

-Hökmələr və onların növlərini;

-Əqli nəticələri- deduksiya, induksiya, analogiya və onların tətbiq imkanlarını.

Bacarmalıdır:

-anlayışları təhlil etməyi və düzgün tərif verməyi;

-mühakimələri formalaşdırmağı və onların doğruluğunu qiymətləndirməyi;

-formal məntiqi sxemlər üzrə nəticələr çıxarmağı;

-məntiqi səhvləri aşkar etməyi və izah etməyi;

-məntiqi qanunlardan istifadə etməklə mühakimələrin düzgünlüyünü yoxlamağı.

Yiyələnməlidir:

-peşəkar xidmət göstərmək üçün ən yeni bilik və müdaxilə modellərini öyrənilib, tətbiq etməyə;

-çoxsaylı bilik mənbələrini, yeni empirik (tədqiqat dəlilləri, təcrübədən irəli gələn bilik bazası, verilən məlumatları) və ya kontekstual amillərdən istifadə etmək bacarığına;

-maraqlarının təmin olunması üçün dialoq apara bilmək və mediasiyani reallaşdırmaq bacarığına;

XII. Fənnin tədrisi üçün nəzərdə tutulan tədris və öyrənmə metodları:

-mühazirə, seminar, praktiki tapşırıqlar;

-təqdimat və müzakirə;

-debat;

-müstəqil araşdırma.

XIII. Fənn üzrə təlimin nəticələri:

FTN 1. Məntiqi düşüncə qabiliyyətinə yiyələnməklə, məntiqi qanunauyğunluqları müəyyən edir.

FTN 2. Təfəkkürün forma və qanunlarından düzgün istifadə edərək mühakimə prosesində başqalarına fikirlərini daha anlaşıqlı şəkildə çatdırır.

FTN 3. Analitik düşüncə, məlumatları təhlil edərək problemləri başa düşmək və həll etmək üçün ümumiləşdirmələr aparır.

FTN 4. Fiqurlarla bağlı sahəsi ilə vizual məlumatı (fiqur və ya şəkil formasında verilənləri) təhlil edir və ümumiləşdirir.

FTN 5. Məntiqi-riyazi mövzular ilə praktiki riyazi təfəkkürün inkişaf səviyyəsi, ədədlər arasındakı qanunauyğunluqları izah edir.

FTN 6. Daha ardıcılıqla, qeyri-ziddiyyətli, isbatlı düşüncə səriştəsini yaratmaqla həm özünün, həm də özgənin fikirlərinə qarşı tənqidi münasibət formalaşdırır.

XIV. Tələbələrin fənn haqqında fikirlərinin öyrənilməsi:

XV. Kollokvium sualları

1. Ədədlər. Əməllər. Ədədi ardıcılıqlar
2. Ədəd şəkil əlaqələri. Tərəzilər
3. Cədvəllər. Qrafiklər
4. Sahələr. Perimetrlər
5. Yaş məsələləri. İş və hovuz məsələləri
6. Misal
7. Misal
8. Misal
9. Misal
10. Misal

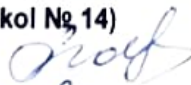
XVI. İmtahan sualları.

1. Şifrələr. Sıralar
2. Ədədlər
3. Əməllər
4. Ədədi ardıcılıqlar
5. Ədəd şəkil əlaqələri
6. Şəkil əlaqələri
7. Tərəzilər
8. Cədvəllər
9. Qrafiklər
10. Sahələr
11. Perimetrlər
12. Yaş məsələləri
13. Təqvim və saat məsələləri
14. Hərəkət məsələləri
15. Faiz məsələləri
16. İş və hovuz məsələləri
17. Qarışığa aid məsələlər
18. Birləşmələr və ehtimal nəzəriyyəsinin bəzi elementləri
19. Sözlə bağlı (verbal) məsələlər

Məntiq seçmə fənninin sillabusu 6005004-Ekologiya ixtisaslarının tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir.

Sillabus "Riyaziyyat və informatika" kafedrasında müzakirə edilərək, təsdiq edilmişdir (22.05.2026-cı il, protokol № 14)

Fənn müəllimi:

dos. Rəşid Qasımov

Kafedra müdiri :

dos. Ruslan Həmidov